

VOOR

Architect Fulvio Di Rosa.

NA

ARCHITECTUUR MET REWINDKNOOP

Ergens op de rand van Toscane en Umbrië, op een heuvel tussen Cortona en het Trasimeense meer, ligt een dorpje uit de veertiende eeuw. Decennialang was het een spookdorp, verlaten door de bewoners. Sinds een paar jaar is het opnieuw bewoond, zij het door de Toscaanse vakantieganger. **ARCHITECT FULVIO DI ROSA LEGDE DE STENEN WEER OP DE JUISTE PLAATS EN MAAKTE ZO ZIJN EIGEN DROOM EN DIE VAN MENIG TOERIST WAAR.**
Door Lieve Van de Velde, foto's Jimmy Kets

De Vagli-buil. Het is hier een begrip. Iedere mens van redelijke lengte die voor het eerst in een van de huisjes van Borgo di Vagli komt, stoot zijn hoofd. Niets aan te doen. Maar hoe pijnlijk zo'n buil ook mag zijn, hij is onrechtstreeks ook een pluim op de hoed van de architect die dit dorpje uit zijn as heeft doen herrijzen. Authenticiteit primeert, ook al doet het pijn. Dat is zowat zijn motto. Fulvio Di Rosa, heet de man, een flamboyante Italiaan zoals filmmakers hem zouden bedenken. Een vijftiger, blinkende oogjes, slierthaar dat ooit lang en dik geweest moet zijn, op z'n Italiaans. Hij heeft een passie voor alle dingen die zijn pad kruisen. Olie van zelf gekweekte olijven, muziek, wijn, de sfeer en geschiedenis van zijn land, om er maar een paar te noemen. En architectuur. Die passies vertaalt en integreert hij in zijn projecten. Op zijn cv staat de beroemde architect Oscar Niemeyer als werkgever en bij de opdrachtgevers duikt de naam van schrijfster Frances Mayes op — die met *Een huis in Toscane* een heel leger Britten en Amerikanen naar dit stukje Italië lokte. Intussen is ze ook een goede vriendin. Toen ze een volledig verwaarloosde 13de-eeuwse ruïne kocht, was het Fulvio die het krot restaureerde tot een droomhuis. Het is maar één eeuwenoude stenen patiënt van Di Rosa. Menig palazzo, klooster of boerderij in deze regio draagt zijn naam.

DETECTIEWERKJE

En dan, op een mooie dag, zit er voor een architect niet meer genoeg vlees aan een paleis, en krijgt hij zin om zijn tanden in iets stevigere te zetten. Een heel dorpje,

bijvoorbeeld. Toen Di Rosa eind jaren negentig voor het eerst voet aan de grond zette in Borgo di Vagli, waren het vooral het uitzicht en de ligging die hem fascineerden, en het potentieel van de huisjes. Dat had veel te maken met de typische structuur van een *borgo*, zoals dat soort kleine dorpen hier genoemd wordt. 'Je hebt al die muren, maar ze maken voortdurend hoeken', zegt hij. 'Om optimaal te kunnen genieten van het licht en de zon, werden de huizen op diagonalen gebouwd. Daardoor lijkt elk huisje verborgen voor de burens, en ze hebben ook allemaal een heel ander zicht op de vallei: ze keken traditioneel steeds uit op het zuiden.' Di Rosa zag de charme die het dorpje ooit gehad moest hebben. Op dat moment was het dorp zelf niets meer dan een ruïne. Zoals in zo veel landbouwdorpen waren de bewoners na de Tweede Wereldoorlog stilaan naar de steden getrokken, waar het economisch interessanter was. Dus toen Di Rosa er in de jaren negentig op verkenning trok, stond het al een paar decennia leeg. Hij toont foto's uit die tijd, zucht lachend: 'We wisten nog niet half aan welk avontuur we begonnen.'

Hij wijst naar de daken. 'Het waren leistenen, gewoon ergens uit de buurt, de goedkoopste oplossing in die tijd. Toen we aan de restauratie begonnen, werden die stenen hier niet meer gemaakt, en dus moesten we ze honderden kilometers verderop gaan zoeken. Absurd, ik weet het, maar met gewone dakpannen had het dorp een heel ander uitzicht gekregen. Stel je voor, rode pannen in zo'n *borgo*?' Hij sist afkeurend. Het was niet de enige uitdaging waarmee hij te maken kreeg. Het materiaal naar het dorp krijgen, bijvoorbeeld.

Borgo di Vagli ligt op twee kilometer van de hoofdweg tussen Cortona en Mercatale, maar die twee kilometer liep wel over een ezelspad, kronkelend de berg op. Dus moest er eerst een grindwegeltje komen, iets breder dan het oorspronkelijke maar niet echt geasfalteerd — om het dorp niet té toegankelijk te maken voor toevallige passanten. De kraan die over die weg naar het dorp werd gereden, deed een dag over die twee kilometer. Er doken nog problemen om. De eigenaars van de huizen vinden, bijvoorbeeld. Aangezien die allemaal ooit met de noorderzon vertrokken waren zonder hun naam op de bel achter te laten, volgde een heel detectivewerkje. Het laatste puzzelstukje was het moeilijkste. Uiteindelijk bleek dat de man in de cel zat, iets waarover familie en vrienden zich zo schaamden dat ze het niet wilden zeggen. Italië, altijd een beetje cinema, toch. Uiteindelijk duurde het vijf jaar voor het dorp er weer stond, in zijn vernieuwde oude glorie.

HET DISNEY-TABOE

Het blijft toch wat *tricky*, zo'n project. Het risico om uit te komen bij een Disney World-versie van een Toscaans dorp is niet gering. Vandaar ook het angstgevoel dat ons overviel toen we een dag eerder de hobbelige grindweg richting Borgo di Vagli waren op gereden — in een Fiat Panda, een autootje dat ook de locals hier lijken te verkiezen boven een blitse terreinwagen. Het kluitje huizen dat na de laatste bocht boven de vallei en de herfstnevel uittorende, had echter iets geruststellends. Mooi, haast vanzelfsprekend ingebed in de natuur. Onregelmatige →

In de voormalige uitkijktoren zit nu een trattoria.

stenen tussen cipressen, struiken en met druiven of blauwe regen overgroeide terrasjes. Geen strak aangelegde tuinen, wel forsythia, wilde struiken, vijgenbomen en een olijfgaard. 'Het is een van de grootste flaters die je kunt begaan bij dit soort restauraties: een tuin aanleggen, zal Fulvio later fulmineren. 'Ik zie het soms bij buitenlanders die hier een huis kopen. Ineens beginnen ze te tuinieren: een gazon, keurig gesnoeide struiken, perkjes. Kan niet. Het vloekt zo hard met de Toscaanse stijl en sfeer.'

Het is zijn stokpaardje, dat respect voor de cultuur van de streek. En voor de originele architectuur, die hij omschrijft als 'spontaan, intuïtief en *at random*'. 'Mensen bouwden en verbouwden hun huis in functie van de behoeften die ze op een bepaald moment hadden. Was er meer ruimte nodig, dan bouwden ze een kamer bij, gewoon tegen de buitenmuur. Hadden ze een opbergruimte nodig, dan werd die erbij gezet. Als restauratiearchitect moet je dat karakter blijven respecteren. We hebben geen enkele draagmuur afgebroken — het zou geen sinecure zijn, de muren zijn 60 centimeter dik — en elk huisje ingericht volgens de ruimte die er was. Ja, dat maakt dat je soms wel kleine badkamers hebt, en niet altijd de praktische indeling krijgt die sommige toeristen normaal vinden in een vakantiewoning. Maar wie daarom maakt, komt hier niet. Wij richten ons op mensen die net die charme en echtheid waarderen.'

Dat geldt ook voor de interieurs. Geen twee huizen hebben dezelfde meubelen. Soms krijg je een klerkast, soms ook gewoon een gat in de muur met een luikje voor, net zoals het was. Sommige huizen hebben twee slaapkamers, andere één. De meubelen zoekt Fulvio persoonlijk uit, op vlooiemarkten, in antiekwinkels of bij opkopers. Gepatineerde kasten met bloemetjesmotieven liet hij in de buurt maken bij ambachtsfamilies die daar al generaties lang mee bezig waren. Ook het terracottakleurige pleisterwerk op de muren werd volgens de oude stijl aangebracht: wild en in grote, zichtbare streken. Met terracotta uit Siena en een pleistermengsel op basis van kalk, net zoals toen. Het resultaat is ernaar. Disney en Las Vegas zijn ver weg. Dat geldt gelukkig ook voor Bokrijk: een openluchtmuseum is Borgo di Vagli niet geworden. Een televisie, functionele keuken, dito badkamer en een overloopzwembad op een van de hoogste terrassen houden dat gevoel op een veilige afstand.

LEVENS Kunst

Het spelen met oud en nieuw bleek wel een moeilijke evenwichtsoefening. Fulvio: 'Als je aan een bezoeker vraagt wat precies de charme van deze site uitmaakt, zal hij er zelden de vinger kunnen opleggen. Je voelt gewoon dat je hier contact hebt met iets uit een ver verleden, en dat doet het 'm.'

EEN EIGEN HUIS, EN TOCH NIET

De 21 huizen in Borgo di Vagli worden verkocht volgens het systeem van gedeeld eigendom. 'Geen timesharing', zegt Lee Cogher, de Britse manager van het project, snel. Je koopt echt een stukje huis, gebruikt het voor je vakanties — die volgens een prioriteitensysteem verdeeld worden — en je kunt het ook altijd opnieuw verkopen of onderverhuren. Kopers krijgen dus een eigendomscertificaat in plaats van, zoals bij timesharing, een verblijfsregeling. De prijzen van huizen, en zelfs ruïnes zijn hier het jongste decennium ongelooflijk de hoogte in geschoten, voor de meeste mensen is het ondoenbaar om zoiets alleen te kopen.'

Het systeem is erg populair in de Verenigde Staten en wint ook in toeristische regio's als Toscane veld. Het gros van de eigenaars in Borgo di Vagli is afkomstig uit de VS en Engeland, de rest komt van zowat overal op het Europese vasteland. Behalve uit Italië. Opmerkelijk, toch? Cogher, zelf getrouwd met een Italiaanse, weet beter: 'Dit is niet het soort vakanties waar Italianen dol op zijn. Zij willen feesten, luxe, strand en zee, en dat heb je hier niet. Hier regeert de rust.'

www.clubborgodivagli.com

De trattoria wordt bestierd door Dina, een zestigster die ooit zelf in het dorp woonde, en haar dochter (l.).

→

Het is een rare stiel, restauratiearchitect. De persoonlijke stempel die een hedendaagse architect op zijn projecten drukt, die kan Fulvio vergeten: 'Dingen oprapen en ze opnieuw neerleggen waar ze ooit lagen, dat is de essentie van mijn job. Als je echt je stempel drukt, de sterarchitect wilt spelen en eigen interpretaties gaat toevoegen, dan beland je in zo'n fake Las Vegas-effect. Als architect moet je hier op de achtergrond blijven, het ritme van de cultuur volgen, in het hoofd kruipen van de mensen die hier ooit met hun eigen handen een eigen huis hebben gebouwd, je bij elk probleem afvragen wat zij zouden hebben gedaan. Als je dat goed doet, dan krijg je ook je eigen stempel.'

Het project stopte overigens niet bij het stenenwerk. In de oorspronkelijke uitkijktoren huist nu een met kaarsen verlichte *trattoria*, geleid door Dina, een kranige zestigster die ooit zelf nog in het dorp gewoond heeft. Zij cultiveert op haar eigen manier de levenskunst van Toscane en Umbrië. Borgo di Vagli is op dat vlak mooi gelegen. Montepulciano, Piegna, Siena, Assisi, Perugia en Firenze liggen op maximaal anderhalf uur rijden. *Vino nobile*, *pecorinokaas*, *panforte*, *nogacake* uit Siena, verse olijfolie en venkellikeur vinden op die manier dan ook vlotjes hun weg naar de tafel.

www.fulvioldirosa.com

